

9. Phillips J. A Learner-Centered Approach to Multi-Cultural Education / J. Phillips. – Somerhill, 2000. – 213 p.
10. Sharma L. Adult Learning Methods [Text] / L. Sharma. – Sage Publications, 2006. – [Electronic resource]. – URL : <http://www.sagepub.com/Lata+Sharma+Adult+learning+methods>

РЕЗЮМЕ

Л. В. Товчигречка. Формы организации двуязычного обучения в университетах США.

В статье рассмотрен вопрос организации двуязычного обучения в высшей школе США. Проанализированы основные формы организации обучения в высшей школе США: лекционные занятия, проектирование, кооперированное обучение, самостоятельная работа, электронное обучение. Охарактеризованы их особенности относительно двуязычного обучения.

Ключевые слова: форма организации обучения, двуязычное обучение, интерактивное обучение, кооперированное обучение, самостоятельная работа, проектирование, электронное обучение.

SUMMARY

L. Tovchigrechka. Organizational forms of bilingual instruction in the USA universities.

The article deals with the question of bilingual instruction organization in the higher education of the USA. The main organizational forms of instruction are considered: lection, project work, cooperation, individual work, e-learning. Their peculiarities as for bilingual instruction are characterized.

Key words: organizational forms of instruction, bilingual instruction, interactive learning, cooperation, individual work, project work, e-learning

УДК 373.091.12:005.591.6](410)

І. А. Чистякова

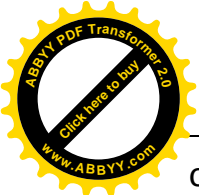
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ЗМІСТОВІ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ШКІЛЬНИХ МЕРЕЖ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА УКРАЇНИ

У статті з'ясовано змістові та процесуальні засади діяльності інноваційних шкільних мереж Великої Британії, визначено напрями діяльності найбільш відомих сучасних британських ІШМ, окреслено підходи до розвитку мережевої взаємодії та моделі лідерства в розвитку мереж, здійснено порівняльний аналіз змістових та процесуальних засад діяльності ІШМ Великої Британії та України.

Ключові слова: змістові засади, інноваційна діяльність, інноваційні шкільні мережі, мережева взаємодія, процесуальні засади.

Постановка проблеми. Успішний розвиток країни безпосередньо залежить від освіченості та володіння громадянами всіма необхідними компетенціями, яких вимагає сучасне суспільство. Реформування середньої освіти в Україні згідно з «Національною доктриною розвитку освіти» передбачає «прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти, а також створення умов для розвитку, самоствердження та самореалізації

особистості протягом життя» [1]. А для цього необхідно активно розвивати та поширювати в освітній практиці інновації, серед яких усе більшої популярності набувають інноваційні шкільні мережі (ІШМ). Інтерес для України представляє можливість використання позитивних здобутків Великої Британії у створенні та розвитку інноваційних шкільних мереж, які мають високий інноваційний потенціал у системі середньої освіти країни.

Аналіз актуальних досліджень. Значний внесок у розгляд питання діяльності інноваційних шкільних мереж у розвинених країнах зроблено зарубіжними науковцями: Х. Ван Аальстом, П. Вольстеттер, Д. Джексоном, А. Ліберман, Д. Рейнолдсом, Д. Харгрівзом, Д. Хопкінсом, Дж. Чепменом та ін.

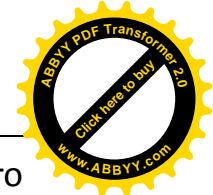
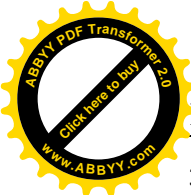
Дослідження змістових та процесуальних засад діяльності інноваційних шкільних мереж, зокрема у Великій Британії не було предметом спеціальних педагогічних розвідок. Окремих аспектів мережування навчальних закладів торкаються у своїх наукових працях М. Бойченко, К. Гаращук, А. Сбруєва.

Мета статті – з'ясувати змістові та процесуальні засади діяльності інноваційних шкільних мереж Великої Британії та України.

Виклад основного матеріалу. В освіті шкільні мережі все більше замінюють окремі школи як ключовий агент змін. ІШМ є однією з багатьох форм спільного здобуття нового знання й спільного використання цього знання. Шкільні мережі можуть краще втілити й пристосувати інноваційні та традиційні знання й стратегії до специфічних контекстів, на відміну від традиційних освітніх ієрархічних структур. У той же час, об'єднані в мережі школи мають потенціал для ефективної децентралізації управлінських повноважень, що заохочує навчальні заклади до прийняття спільних рішень щодо існуючих проблем [6].

Мережеві структури активізують свою діяльність і безпосередньо як джерело знання, і як організаційна структура, призначенням якої є поліпшення ефективності навчально-виховного процесу. Англійський дослідник діяльності інноваційних шкільних мереж Д. Керр наголошує, що все більше інноваційних процесів мають мережеву структуру на противагу ієрархічним та ринковим структурам... лише маленька частина фірм та організацій уводять інновації самостійно, а більшість інновацій залучаються в мережі організацій [7]. Причини цього є складними й пов'язані з фундаментальними змінами у світовій економіці, зокрема зі зростанням розуміння важливості знання.

У П'ятирічній стратегії для дітей та учнів зазначається, що створення та діяльність інноваційних шкільних мереж є тим засобом, за допомогою якого

здійснюється на сучасному етапі реформ удосконалення навчального закладу, а також шляхом, який дає змогу підвищити інноваційний потенціал школи для її розвитку та подальшої ефективної діяльності, зокрема через пропозицію покращення процесу навчання й викладання, що сприятиме збільшенню можливостей учнів і всієї шкільної громади [4, 45].

ІШМ мають специфічні характеристики, які диференціюють шкільні мережі від інших видів мереж та формальних організацій, а саме:

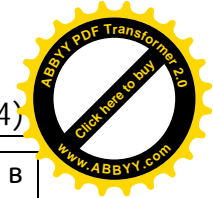
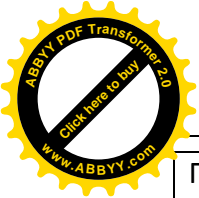
- наявність центру для створення й передачі знання в межах і між школами та мережами як засіб для безперервного, систематичного удосконалення педагогічної практики;
- зосередження уваги як на інституційних членах мережі (лідери школи, вчителі, учні та інші), так і на особах інших професій, які працюють зі школами;
- прагнення до побудови професійних освітніх спільнот, де лідери школи й учителі можуть одночасно набувати та поширювати знання;
- створення та підтримка розподілених та кооперативних підходів до управління й практичної діяльності;
- трансформація знання через прозорі канали комунікації;
- підвищення професійного рівня вчителів як одна із цілей діяльності шкільних мереж;
- посередництво між місцевими та національними потребами удосконалення школи, а також вплив на реформування освіти на місцевому та національному рівнях [7].

Порівняльний аналіз діяльності провідних ІШМ Великої Британії дозволив виокремити основні змістові напрями роботи керівництва, учителів та учнів у інноваційних шкільних мережах, що сприяють підвищенню інноваційного потенціалу навчальних закладів такого типу, представлених у таблиці 1.

Таблиця 1

**Змістові напрями роботи членів
інноваційних шкільних мереж Великої Британії**

Напрями роботи керівництва	Напрями роботи вчителів	Напрями роботи учнів
Розробка нових можливостей керівництва	Підвищення ефективності практичної діяльності в класі	Підвищення відвідування та зменшення відсіву невстигаючих учнів
Розширення сфер та напрямів діяльності існуючих лідерів	Створення в навчальному процесі необхідних умов для ефективного навчання обдарованих та талановитих учнів	Підвищення рівня мотивації навчальної діяльності

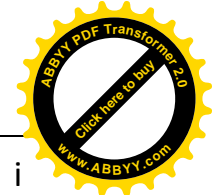
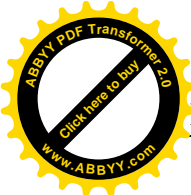

Підвищення рівня готовності до управління змінами	Підтримка й розвиток інновацій та їх реалізація в навчально-виховному процесі	Розвиток впевненості в собі та почуття власної гідності
Оволодіння новими лідерськими технологіями	Висвітлення результатів діяльності в межах мережі та поза нею	Поліпшення відношення до школи особливих груп учнів
Розробка нових стратегій навчання через обмін досвідом та співпрацю з іншими школами й мережами	Спільна розробка нових методів навчання й виховання Подолання почуття професійної ізоляції сільських шкіл та навчальних закладів, що знаходяться в економічно занедбаних районах Підтримка нових учителів Розширення навчальних програм	Заохочення учнів до спільної роботи та сприяння один одному в навчанні

Отже, ІШМ поєднують у собі методи, прийоми, засоби, інформаційно-технологічне забезпечення процесу навчання та спрямовані на вдосконалення та підвищення якості й ефективності навчальних досягнень усіх учнів середньої школи, в основі яких лежить ідея співпраці та партнерства.

У результаті системно-структурного аналізу змістових засад діяльності інноваційних шкільних мереж (Підвищуємо якість освіти для всіх, Мережева навчальна спільнота, школи-маяки, Проект двох міст, Мережа спеціалізованих шкіл) з'ясовано, що їх змістовими засадами у контексті сучасних освітніх реформ стали такі:

- удосконалення змісту та методики початкової освіти в рамках реалізації Національних стратегій мовної й числової грамотності;
- розробка нових підходів до оцінювання та моніторингу навчальних досягнень учнів у контексті запровадження стандартоорієнтованих освітніх реформ;
- оновлення змісту й методик громадянської, полікультурної та етнічної освіти учнів;
- створення нових методик математичної та природничої освіти в молодшій і старшій середній школі;
- напрацювання інноваційних методик використання сучасних інформаційних технологій у навчально-виховному процесі;
- упровадження в освітню практику принципово нових моделей управління навчальним закладами та ІШМ (мережевої, дистрибутивної, екзекутивної, кооперованої);
- розробка стратегій та методик профілактики й подолання насильства в школі;

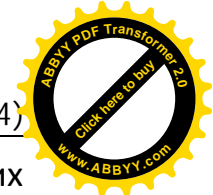
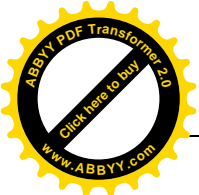
- розвиток системи неперервної професійної освіти вчителів і менеджерів навчальних закладів;
- визначення стратегій та створення методик партнерської взаємодії навчальних закладів із батьками учнів, бізнесовими структурами, благодійними організаціями й місцевими громадами.

Як зазначає Д. Харгрівз, інноваційні шкільні мережі здійснюють цілеспрямовану та систематичну інноваційну діяльність. Такі об'єднання навчальних закладів засновані для вироблення нових знань шляхом організації професійної взаємодії та взаємної підтримки. Шкільні мережі є децентралізованими за структурою, дисциплінованими за організацією інноваційного процесу й дистрибутивними за створенням інновацій [5].

Важливим для розуміння сутності процесуальних засад діяльності інноваційних шкільних мереж є характеристика особливостей їх діяльності. М. Джоплінг, А. Кілчер і Е. Стотт визначають чотири ключових компоненти, що відображають особливості діяльності інноваційних шкільних мереж: 1) цілі та мотивація діяльності мережі, люди в мережі, їх ролі та мережеві структури; 2) спільна діяльність мережі, що забезпечує розвиток соціальних та професійних відносин; 3) високий рівень довіри; 4) лідерство. Перші три компоненти визначають специфічні особливості організаційної структури шкільних мереж, а четвертий компонент є центральним і відіграє ключову роль у діяльності шкільної мережі. Тобто визначені компоненти дають відповідь на питання: що потрібно робити лідерам, щоб створювати й підтримувати ефективні шкільні мережі [8, 4].

Британські науковці К. Армстронг, М. Байтел, Х. Гоулд, А. Де ла Торе, І. Джосс, М. Марваха Дітрих, П. Фернандо, М. Черч вважають, що розвиток інноваційних шкільних мереж потрібно розглядати в контексті взаємодії таких структурних компонентів як «нитки» та «вузли» [3, 21]. «Нитки» є зв'язками між учасниками, засобами формування взаємовідносин довіри, комунікативними та координаційними процесами, тобто основою мережі, що пов'язує учасників між собою через комунікацію, налагодження довіри, роботу над спільними ідеями, розв'язання конфліктів та отримання й поширення інформації. «Вузли» являють собою центри діяльності учасників мереж, що надають їм творчий потенціал, енергію та динамізм. Вузли з'являються там, де діяльність окремих учасників переплітається. Для того, щоб бути ефективною, мережа повинна встановити баланс між структурою, що має спільну мету, та координуванням, але бути достатньо гнучкою для прийняття нових членів, для заохочення до творчості.

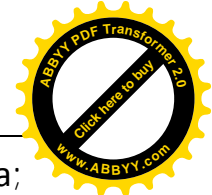
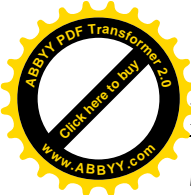

У контексті розгляду процесуальних засад діяльності інноваційних шкільних мереж вважаємо за необхідне зазначити, що шкільні мережі не виникають без початкового імпульсу та певних причин. Початком існування мережі вважається створення відповідних відносин або налагодження спільної роботи між двома чи більше ініціаторами. Крім того, важливим моментом перетворення групи людей в мережу є визначення спільної мети для всього об'єднання [8, 6]. Процес трансформації групи людей у шкільну мережу відбувається циклічно протягом двох інтерактивних циклів. Перший цикл процесу трансформації відбувається на рівні постановки спільних цілей та визначення власних мотивуючих факторів ініціаторами щодо створення шкільної мережі. Другий цикл трансформації стосується поширення ідей та практики мережування через постановку більш загальних цілей та поширення мотивації інших до участі в мережі [8, 6].

Вивчення практики діяльності провідних шкільних мереж дозволяє стверджувати, що для успішного функціонування інноваційної шкільної мережі недостатньо просто об'єднатися. Потрібно сформулювати: спільну для всіх членів мережі відданість інноваційним ідеям, відчуття власності щодо цих ідей; ефективну систему управління процесом утворення та розвитку мережі; вміння всіх членів мережі більш гнучко та творчо використовувати ресурси часу, простору, комунікативних структур окремих шкіл та мережі в цілому; готовність учителів до запровадження новацій у навчальний процес; готовність адміністрації до ефективного мережевого менеджменту.

Провідними організаційними формами діяльності інноваційних шкільних мереж є взаємовідвідування вчителями навчальних занять та спільний аналіз їх результатів; спільна дослідна робота; навчання в команді як форма професійного розвитку вчителів і менеджерів; науково-методичні й практичні конференції; консультації та тренування, навчально-дослідні лабораторії, спільна дослідницька практика. Умовою успішного розвитку інноваційних шкільних мереж є застосування інноваційних моделей лідерства, а саме трансформаційного, дистрибутивного, ексекютивного, кооперованого та мережевого, які уособлюють нові підходи до управління мережевою освітньою структурою, що здійснює діяльність в умовах неперервних змін.

Таким чином, у результаті дослідження доведено залежність процесуальних засад від таких чинників: компонентної структури інноваційної шкільної мережі; вибору моделей інноваційних шкільних

мереж; здійснення функції інноваційних шкільних мереж; типу лідерства; форми поширення практики мережування навчальних закладів.

Успішним зразком створення інноваційних шкільних мереж в Україні є проекти «Росток» (кер. Т. Пушкарьова), «Крок за кроком» (кер. Н. Бібік, Л. Кочина, Н. Софій), «Азимут» (кер. С. Підмазін), «Довкілля» (кер. В. Ільченко), «Екологія та розвиток» (кер. Л. Тарасов, Т. Тарасова).

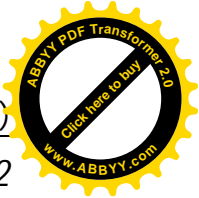
В основу проекту «Росток» покладено інтегрований та діяльнісний підходи до навчання й виховання дітей, що дозволяє створити умови для ефективного формування в них ґрунтовної системи знань і цінностей, а також готовності до саморозвитку.

Програма всебічного розвитку дитини «Крок за кроком» є програмою для дітей та їх сімей, в якій значна увага звертається на вивчення та застосування на практиці принципів демократії, що сприяє перетворенню дітей в активних членів демократичного суспільства.

Освітня програма «Довкілля» є інноваційним проектом, що використовується в загальноосвітніх навчальних закладах України з метою формування цілісної свідомості людини, яка здатна брати на себе відповідальність за майбутнє своє й довкілля.

Інноваційна освітня технологія «Екологія та розвиток» мала за мету зробити суттєвий внесок у позитивні зрушення в сучасному освітньому процесі в Україні, серед яких доцільно виділити чотири найголовніших: 1) інтеграція України в Європу на рівних правах, що можливо лише за умови високого рівня загальної середньої освіти; 2) реалізація високого рівня освіти без будь-якої переваги дітей шляхом забезпечення змістовного, глибокого й стійкого пізнавального інтересу, стабільного позитивного ставлення до навчання; 3) формування справжнього громадянина-патріота на основі глибокої й дієвої екологізації та планетаризації свідомості школярів; 4) забезпечення сучасній освіті потужного розвивального потенціалу, орієнтованого не лише на учнів, але й на вчителів та певною мірою на батьків [2].

На підставі узагальнення та порівняння досвіду діяльності інноваційних шкільних мереж Великої Британії та України ми виокремили спільні та відмінні характеристики мережевих освітніх структур, представлені в табл. 2.

Таблиця 2

**Організаційні засади діяльності інноваційних шкільних
Мереж Великої Британії та України**

		Основні характеристики ІШМ Великої Британії	Основні характеристики ІШМ України
Нормативні засади		Нормативна база	
		Закон «Про освіту» 2001 р., Біла книга «Школи, що досягають успіху», «Школи, засновані на успіху: підвищення стандартів, забезпечення різноманітності, досягнення результатів», 14-19: розширення можливостей, підвищення стандартів», «П'ятирічний план для дітей та учнів», «Вищі стандарти, кращі школи для всіх»	Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України; Закони «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про державні цільові програми»; Положення «Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності», «Про експериментальний загально-освітній навчальний заклад»
	Відмінні аспекти	Наявність законодавчих актів та урядових програм щодо основоположних аспектів діяльності найбільш поширених ІШМ (спеціалізовані школи, школи-маяки)	Нормативне забезпечення діяльності ІШМ на основі загальних законів і положень про інноваційну діяльність та наказів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту
Змістові засади	Спільні аспекти	Формування готовності школи до надання якісної освіти всім учням; стимулювання участі вчителів у інноваційній діяльності; формування готовності навчального закладу до співробітництва у справі поширення прогресивного педагогічного та управлінського досвіду; професійний розвиток учителів та шкільної адміністрації; здійснення активних заходів для активізації співробітництва з батьками учнів, місцевою освітньою адміністрацією, громадськістю	
	Відмінні аспекти	Відродження шкіл у соціально занедбаних регіонах	Надання пріоритетної уваги кращим школам міста, району, області, країни
Процесуальні засади	Спільні аспекти	Використання таких форм діяльності ІШМ, як: 1) взаємовідвідування вчителями навчальних занять та спільний аналіз їх результатів; 2) науково-методичні та практичні конференції; 3) поширення та популяризація здобутих знань та інформації через друковані матеріали, відео, Інтернет	
	Відмінні аспекти	Гнучке управління шкільними мережами; запровадження принципово нових управлінських технологій (розподілене, коопероване, мережеве, екзекутивне лідерство)	Централізоване управління діяльністю інноваційних шкільних мереж; Використання переважно традиційних управлінських технологій

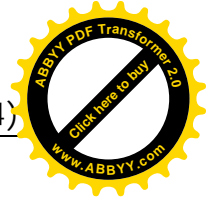

Висновки. Отже, характер діяльності інноваційних шкільних мереж України та Великої Британії має відмінності, що полягають в особливостях управління інноваційними шкільними мережами та зумовлені насамперед політичним устроєм зазначених держав. Якщо в Україні управління освітою було традиційно централізованим, то у Великій Британії – децентралізованим. Хоча обидві країни мають багаторівневі структури управління, їх функції суттєво відрізняються. Так, в Україні центральним органом управління є Міністерство освіти і науки, молоді та спорту, то у Великій Британії поряд із Мінстерством освіти, яке ініціювало цілу низку програм, що являють собою ІШМ: школи-маяки, школи-лідери, спеціалізовані школи, подібну функцію виконують місцеві освітні адміністрації. Повноваження таких адміністрацій зводяться до керівництва, стратегічного управління розвитком системи освіти, підтримки інноваційних процесів, ініційованих «знизу». В Україні ж Міністерство освіти і науки, молоді та спорту й місцеві органи управління освітою здійснюють контроль та перевірку діяльності інноваційних процесів. Однак для сучасного етапу розвитку української системи освіти характерний процес децентралізації та поширення інноваційних процесів шляхом горизонтальних взаємовідносин, тому важливим у даному контексті є застосування позитивного реформаційного досвіду Великої Британії, що має велику практику мережування навчально-виховних закладів.

Перспективи подальших розвідок убачаємо у дослідженні питання визначення мережевих технологій управління середніми навчальними закладами Великої Британії та України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. – 2002. – № 26, 24 квітня – 1 травня. – С. 2–4.
2. Тарасов Л. В. Инновационный образовательный проект «Экология та розвиток» как открытая саморазвивающаяся система / Л. В. Тарасов, Н. В. Кочубей, Т. Б. Тарасова // Философия образования. – 2006. – № 3. – С. 227–236.
3. Church M. Participation, relationships and dynamic change : New thinking on evaluating the work of international networks / M. Church, M. Bitel, K. Armstrong (ets.). – London : University College London, 2002. – 140 p.
4. DfES (Department for Education and Skills). Five Year Strategy for Children and Learners. – Norwich : HMSO, 2004. – 116 p.
5. Hargreaves D. Transforming secondary schools through innovation networks / D. Hargreaves. – London : Demos, 2003. – 135 p.
6. Istance D. OECD/CERI work on schooling for tomorrow – trends, themes and scenarios to inform leadership issues / D. Istance. – Paris : OECD, 2000. – 7 p.
7. Kerr D. Review of Networked Learning Communities / D. Kerr, S. Aiston, K. White (ets.). – May, 2003. – 58 p.
8. Stott A. How do school-to-school networks work? / A. Stott, M. Jopling, A. Kilcher. – Nottingham : NCSL, 2006. – 29 p.

РЕЗЮМЕ

И. А. Чистякова. Содержательные и процессуальные основы деятельности инновационных школьных сетей Великобритании и Украины.

В статье охарактеризованы содержательные и процессуальные основы деятельности инновационных школьных сетей Великобритании, определены направления деятельности наиболее известных современных британских ИШС, проанализированы подходы к развитию сетевого взаимодействия и модели лидерства в развитии сетей, произведен сравнительный анализ содержательных и процессуальных основ деятельности ИШС Великобритании и Украины.

Ключевые слова: *содержательные основы, инновационная деятельность, инновационные школьные сети, сетевое взаимодействие, процессуальные основы.*

SUMMARY

I. Chystyakova. The contentive and processual bases of the innovative school networks activity of Great Britain and Ukraine.

The contentive and processual bases of the innovative school networks activity of Great Britain are characterized in this article. The prominent content directions of the innovative school networks innovative activity are studied. The main aspects of networks partnership and the leadership models are defined. The value priorities and contentive peculiarities of innovative school networks activity in Ukraine and Great Britain are compared.

Key words: *contentive bases, innovative activity, innovative school networks, networks partnership, processual bases.*